

Vergaderjaar 2015–2016

27 830

Materieelprojecten

Nr. 163

LIJST VAN VRAGEN EN ANTWOORDEN

Vastgesteld 29 oktober 2015

De vaste commissie voor Defensie heeft een aantal vragen voorgelegd aan de Minister van Defensie over de brief van 15 september 2015 inzake Aanbieding Materieelprojectenoverzicht (MPO) 2015 (Kamerstuk 27 830, nr. 158).

De Minister heeft deze vragen beantwoord bij brief van 27 oktober 2015. Vragen en antwoorden zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Ten Broeke

De griffier van de commissie,
Van Leiden

1

Op welke termijn mag de Kamer de evaluatie van het Defensie Materieel Proces (DMP) verwachten?

De evaluatie van het Defensie Materieel Proces kunt u begin december verwachten.

2

Kunt u toelichten waarom in het Materieelprojectenoverzicht (MPO) dit jaar 19 projecten een langere fasering kennen, terwijl dat in de vorige rapportage 11 projecten betrof? Zijn er trends die daarbij een rol spelen?

Een langere fasering van een project kan komen door vertraging van het project als geheel of door een vertraging van onderdelen, waardoor het project als geheel langer duurt. Daarnaast zijn bij enige projecten de toegekende prijspeilbijstelling en de wisselkoerscorrectie aan het einde van de projectduur toegevoegd. Daardoor zijn de financiële reeksen verlengd, terwijl de planning van de desbetreffende projecten niet is veranderd.

3

Kunt u van het viertal projecten te weten: AH-64D Midlife Update, MALE UAV, NH-90 Piloting Forward Looking Infrared en Vervangend Licht Indirect Varend Systeem, die mede wegens herijking van het project niet meer is opgenomen in het MPO, een toelichting geven over de gevolgen van de vertragingen?

Vertraging betekent over het algemeen dat de desbetreffende middelen later beschikbaar komen of dat aanpassingen later worden uitgevoerd. Vertraging kan tot gevolg hebben dat de kosten van de instandhouding van de in gebruik zijnde systemen toenemen of dat storingen frequenter optreden. Voor de AH-64D worden momenteel geen gevolgen voorzien, het wapensysteem blijft beschikbaar. Het belangrijkste gevolg van het uitstel van de MALE UAV is het later beschikbaar komen van een eigen capaciteit voor operationele en strategische luchtwaarneming, waardoor Defensie vooralsnog grotendeels afhankelijk blijft van capaciteiten van bondgenoten. Het gevolg van de vertraging van de verwerving van de *Piloting Forward Looking Infra Red* voor de NH-90 is dat een verbetering van de inzetbaarheid bij slecht zicht later wordt uitgevoerd. Gevolg van de vertraging van het Licht Indirect Varend Systeem is dat de huidige 120mm mortieren langer dan voorzien in stand moeten worden gehouden. Dit kan leiden tot een hogere uitval. Momenteel worden in verband met de vertragingen geen gevolgen voor de inzetgereedheid van eenheden voorzien.

4

Kunt u toelichten waarom bij de projecten in de planningsfase het projectvolume in drie categorieën wordt vermeld in plaats van in de vijf categorieën waarover de Kamer in 2007 met het DMP is geïnformeerd?

11

Kunt u het verschil in projectvolume tussen 2015 en 2016 nader toelichten voor de Mid Life Upgrade Landing Craft Utility?

16

Kunt u het verschil in projectvolume tussen 2015 en 2016 nader toelichten voor de Capability Upgrade Elektronische Oorlogvoering?

18

Kunt u de verschillen in projectvolumes tussen de oorspronkelijke planning (2015 en 2016) nader toelichten voor de C-RAM en Class 1-UAV detectiecapaciteit?

20

Kunt u de wijziging van het geplande projectvolume nader toelichten voor de levensduurverlenging zwaar bergingsvoertuig?

21

Kunt u de wijziging van het geplande projectvolume nader toelichten voor de vervanging brugleggende tank?

23

Kunt u de wijziging van het geplande projectvolume nader toelichten voor de verwerving CE-pakketten IGV?

24

Kunt u de wijziging van het projectvolume nader toelichten voor de F-16 Mode 5 IFF?

27

Kunt u de wijziging van het projectvolume nader toelichten voor de Chinook simulator?

30

Kunt u de wijziging van het projectvolume nader toelichten voor de Defensiebrede vervanging handgedragen warmtebeeldkijkers?

32

Kunt u de wijziging van het projectvolume nader toelichten voor de Joint Fires?

33

Kunt u de wijziging van het projectvolume nader toelichten voor vernieuwing TITAAN?

35

Kunt u de wijziging van het projectvolume nader toelichten voor de vervanging 60/81mm mortieren?

38

Kunt u de wijziging van het projectvolume nader toelichten voor de verwerving HV brillen?

Op pagina 8 van het MPO wordt gemeld: «Als indicatie van het projectvolume van geplande projecten worden met ingang van dit jaar de projectvolumes vermeld volgens het DMP-proces. De geplande projectvolumes worden onderscheiden in drie categorieën (25–100, 100–250, en > 250) en staan vermeld in miljoenen euro's.» Deze drie categorieën hangen samen met de in het DMP gehanteerde drempelbedragen voor de informatievoorziening aan de Kamer (vanaf € 25 miljoen), het mandateren van projecten (tot € 100 miljoen) en de evaluatie van projecten (vanaf € 250 miljoen). Het gelijktrekken van de indeling in het MPO met deze grenzen leek een logische stap en verbetering. De indeling in vijf categorieën uit 2007 is hierbij per abuis over het hoofd gezien. In onderstaande tabel wordt voor de «projecten in planning» alsnog de indeling in de genoemde vijf categorieën toegelicht. Hierbij is de categorie € 25–100 miljoen weer gesplitst in € 25–50 miljoen en € 50–100 miljoen. Met uitzondering van het project «Levensduurverlenging zwaar bergingsvoertuig», is in geen van de gevallen sprake van een wijziging in het projectvolume. In het volgende MPO zal de indeling volgens de afspraken met uw Kamer weer worden gehanteerd.

Projectomschrijving	Projectvolume	
	In drie cat.	In vijf cat.
Mid Life Upgrade Landing Craft Utility (LCU)	25–100	25–50
Capability Upgrade Elektronische Oorlogvoering (CUP EO)	25–100	25–50
C-RAM en Class 1 UAV detectiecapaciteit	25–100	50–100
Levensduurverlenging zwaar bergingsvoertuig	25–100	25–50
Precision Guided Munition	25–100	50–100
Vervanging Mobile Combat Training Centre (MCTC)	25–100	50–100
PATRIOT verlenging levensduur	25–100	50–100
Vervanging brugleggende tank	25–100	50–100
Verwerving CE-pakketten IGV	25–100	50–100
Chinook simulator	25–100	25–50
F-35: Verwerving munitie boordkanon, zelfbeschermingsmiddelen en wapenladers	25–100	50–100
Defensiebrede vervanging handgedragen warmtebeeldkijkers	25–100	25–50
Defensie Operationeel Kledingsysteem	25–100	25–50
Joint Fires	25–100	25–50
Nieuwe generatie identificatiesystemen (IFF mode 5/mode S)	25–100	25–50
Vernieuwing TITAAN	25–100	50–100
Vervanging 60/81 mm mortieren	25–100	50–100
Vervanging grondterminals MILSATCOM	25–100	25–50
Verwerving HV brillen	25–100	25–50

5

Kunt u toelichten waarom bij de projecten in planning de laatste kolom met de fasering niet langer wordt vermeld? Op welke manier wordt de Kamer geïnformeerd over de verwachte looptijd van de projecten in planning?

6

Kunt u toelichten waarom in het MPO wijziging in de presentatie van de projectvolumes en fasering is doorgevoerd, terwijl de evaluatie van het DMP nog niet is afgerond? Heeft u de spelregels al aangepast terwijl de evaluatie nog niet is gepubliceerd?

Van de projecten in planning wordt de fasering in de toelichtende tekst opgenomen onder het kopje «invoering van-tot». Vermelding van deze informatie in de tabel zou geen toegevoegde waarde hebben.

7

Kunt u toelichten wat de reden is dat de Gulfstream G-IV later wordt afgestoten?

De Kamer is met de Begroting 2015 (Kamerstuk 34 000 X, nr. 2) reeds geïnformeerd over de behoefte aan snel en flexibel transport naar missiegebieden. De Gulfstream wordt daarom langer aangehouden. Gedurende die tijd kan het toestel ook voor regeringsvluchten worden ingezet.

8

Kunt u een update geven over de samenwerking met België op het terrein van de instandhouding M-fregatten?

In het kader van het Project instandhouding M-fregatten worden werkzaamheden aan boord van de Belgische fregatten uitgevoerd. Deze werkzaamheden, die België financiert, worden uitgevoerd tijdens de onderhoudsperiodes, in overeenstemming met de afspraken van de Belgisch-Nederlandse Samenwerking. Er hebben zich geen wijzigingen voorgedaan in deze samenwerking.

9

Kunt u een update geven over de internationale samenwerking aangaande het Maritime Ballistic Missile Defence (MBMD) project?

Nederland werkt nauw samen met Denemarken en Duitsland op het gebied van MBMD. De samenwerking met Duitsland is met een *Programme Arrangement* geformaliseerd en omvat:

- het inrichten van permanente samenwerking op het gebied van MBMD;
- het delen van MBMD-informatie;
- het toelaten van Duitsland als *observer* in de SMART-L ontwikkeling;
- het gezamenlijk uitvoeren van studies.

Samen met Duitsland wordt nu een *Ballistic Missile Defence Sensor Integration Study* uitgevoerd. Doel van de studie is de bepaling van een kosteneffectieve integratie van de verbeterde SMART-L in de *NATO Ballistic Missile Defence* architectuur. Denemarken heeft verzocht te kunnen aansluiten bij deze samenwerking. De laatste onderhandelingen hierover met Duitsland en Nederland worden nu gevoerd. Het contract met Denemarken wordt naar verwachting eind dit jaar getekend. Denemarken en Duitsland hebben echter nog geen besluit genomen over de aanschaf van een verbeterde SMART-L.

10

Wordt het aanschaffen van relevante munitie (raketten) binnen het MBMD-project overwogen, zodat Nederlandse schepen ballistische raketten niet alleen kunnen detecteren, maar ook onschadelijk kunnen maken? Zo ja, op welke wijze en op welke termijn? Zo nee, waarom niet?

De aanschaf van nieuwe raketverdedigingsmiddelen, zoals een systeem dat vijandelijke raketten buiten de dampkring kan bestrijden, is niet voorzien in het huidige investeringsplan.

11

Kunt u het verschil in projectvolume tussen 2015 en 2016 nader toelichten voor de Mid Life Upgrade Landing Craft Utility?

Zie het antwoord op vraag 4.

12

Waarom is het project «Aanvulling Bushmasters» niet gemandateerd, gezien het projectvolume ervan?

Het project «Aanvulling bushmasters» is inderdaad een gemandateerd project. Per abuis is dit verkeerd weergegeven in het MPO.

13

Wat is de reden voor het aanschaffen van een ander type dataradio binnen het project «Army Ground Based Air Defence System»?

In het project AGBADS zijn andere dataradio's noodzakelijk. De bestaande dataradio's voldoen niet meer aan de veiligheidseisen en worden niet meer gebruikt door de Amerikanen.

14

Wat is de reden van de vertraging bij de invoer bij de eenheden van de genie- en doorbraaktank?

De uitrustingspakketten voor de voertuigen waren niet tijdig beschikbaar bij het CLAS. Hierdoor zijn de opleidingen later gestart dan aanvankelijk was voorzien, waardoor de eerste voertuigen vanaf 2016 operationeel gereed zijn.

15

Wat zijn de gevolgen voor de operationele inzetbaarheid, nu er bij de Capability Upgrade Elektronische Oorlogvoering (CUP EO) sprake is van vier jaar vertraging (de planning was 2016–2021 en is nu 2018–2025)?

De behoefte omvat een verbetering van het Elektronische Oorlogvoering (EOV-) systeem van het CLAS. Het huidige systeem is voortgekomen uit een Duits-Nederlands samenwerkingsproject dat in de tweede helft van de jaren 80 is begonnen. Omdat op het gebied van EOV de ontwikkelingen in de techniek elkaar snel opvolgen, is de voortdurende aanpassing en verbetering van het EOV-systeem noodzakelijk om alle communicatie te kunnen intercepteren, peilen en storen. De technische staat van het systeem en de platformen laten te wensen over, want de onderdelen zijn niet meer leverbaar. Door het gewijzigde gebruik van het elektromagnetisch spectrum kunnen de huidige peilers en sensoren van het systeem geen goed beeld meer krijgen en zijn zij slechts beperkt in staat om inlichtingen te vergaren. De verdere vertraging zal waarschijnlijk leiden tot een hogere uitval van de huidige systemen, waardoor de beschikbaarheid zal afnemen.

Naar aanleiding van de wisseling van de Boxer en de Bushmaster in verband met de omvorming van een gemechaniseerde brigade tot een gemotoriseerde brigade, waarover u onlangs bent geïnformeerd, zal de Fuchs worden vervangen door nieuwe Bushmasters. Hiermee worden de knelpunten bij de inzetbaarheid van het platform opgelost. De vervanging van peilers en sensoren laat nog langer op zich wachten.

16

Kunt u het verschil in projectvolume tussen 2015 en 2016 nader toelichten voor de Capability Upgrade Elektronische Oorlogvoering?

Zie het antwoord op vraag 4.

17

Wanneer wordt het einde van de levensduur van de huidige wapenlocatieradar bereikt, nu met het einde van de levensduur in zijn huidige vorm van het project C-RAM- en CLASS 1- UAV detectiecapaciteit er behoefte aan vervanging zou zijn, maar het project toch drie jaar naar achteren wordt geschoven? Wat zijn de consequenties van drie jaar vertraging?

De huidige wapenlocatieradar (WLR) is aan het einde van zijn operationele en technische levensduur. Hierdoor is er momenteel geen eigen detectiecapaciteit op het gebied van raketten, artillerie en mortieren. Naast het detecteren van RAM-projectielen is ook een toenemende dreiging van kleine onbemande vliegtuigen, die kunnen worden voorzien van sensoren of een offensieve lading. Deze worden internationaal aangeduid als *Class 1 Unmanned Aerial Vehicles (UAV)*. De Kamer is met de «A-brief over C-RAM en Class 1 UAV-detectiecapaciteit» van 21 oktober jl. geïnformeerd over de wijze waarop de behoefte wordt ingevuld.

Ter overbrugging van de periode tot aan de ingebruikneming van de vervangende capaciteit onderzoekt Defensie de mogelijkheden voor een tijdelijke oplossing. Er wordt naar gestreefd deze tijdelijke oplossing in 2017 beschikbaar te krijgen.

18

Kunt u de verschillen in projectvolumes tussen de oorspronkelijke planning (2015 en 2016) nader toelichten voor de C-RAM en Class 1-UAV detectiecapaciteit?

Zie het antwoord op vraag 4.

19

Kunt u de verhoging van het geplande projectvolume voor de Fenek nader toelichten?

In de loop van ieder materieelproject wordt de informatie over product, tijd en geld steeds gedetailleerder. In dit project heeft nieuwe informatie ertoe leidt dat de schatting van het benodigde projectbudget is verhoogd. Dit is in het investeringsplan verwerkt.

20

Kunt u de wijziging van het geplande projectvolume nader toelichten voor de levensduurverlenging zwaar bergingsvoertuig?

21

Kunt u de wijziging van het geplande projectvolume nader toelichten voor de vervanging brugleggende tank?

Zie het antwoord op vraag 4.

22

Wat is de juiste planning, want bij de huidige planning staat de termijn 2022–2023 en bij de uitleg over belangrijke wijzigingen staat 2020–2023, en wat zijn de gevolgen van drie jaar vertraging bij het project Verwerving CE-pakketten IGV?

Onder «huidige planning» is vermeld wanneer het materieel bij Defensie wordt ingevoerd (zie ook pagina 6 van het MPO), terwijl bij «belangrijke wijzigingen» de looptijd van de financiële reeks is vermeld.

23

Kunt u de wijziging van het geplande projectvolume nader toelichten voor de verwerving CE-pakketten IGV?

24

Kunt u de wijziging van het projectvolume nader toelichten voor de F-16 Mode 5 IFF?

Zie het antwoord op vraag 4.

25

Kunt u de wijziging van het projectvolume nader toelichten voor de F-16 zelfbescherming?

Het projectvolume van het project F-16 zelfbescherming (ASE) is toegenomen door de compensatie voor de gestegen dollarkoers en de toekenning van prijspeilcompensatie.

26

Waardoor is het financiële volume van het Obsolescence Prevention Program PC-7 gestegen?

Voor de modernisering van de PC-7 is Defensie in 2011 gestart met het project *Obsolescence Prevention Program PC-7* met een projectbudget onder de € 25 miljoen. Uit de offerte van de fabrikant is gebleken dat een groter budget nodig is. De oorzaak is vooral de sterke koersstijging in 2015 van de Zwitserse frank ten opzichte van de Euro.

27

Kunt u de wijziging van het projectvolume nader toelichten voor de Chinook simulator?

Zie het antwoord op vraag 4.

28

Wat zijn de concrete gevolgen voor inzetbaarheid, mede gezet op de grote behoefte aan dit systeem op de werkvloer, nu de invoering van het project Defensiebrede vervanging van ondersteunende Klein Kaliber Wapens in vergelijking met vorig jaar één jaar langer duurt?

Het project voorziet in de vervanging van de middelzware en zware ondersteuningswapens FN MAG en FN.50 m². Het betreft wapens voor zowel uitgestegen als te voet optredende militairen, voor gebruik op het affuit van voer- en vaartuigen en helikopters, als geïntegreerd onderdeel van een voertuig of in het *Remote Controlled Weapon Station*. In vergelijking met het vorige MPO is de vervanging met een jaar vertraagd. Dit heeft geen gevolgen voor de huidige inzetbaarheid omdat de inzet tijdens uitzendingen onverminderd gewaarborgd is. Voor de gereedstelling heeft de vertraging wel gevolgen; de wapens hebben extra onderhoud en reparatie nodig en zijn daardoor beperkter inzetbaar.

29

Welke gevolgen heeft de één jaar langere invoering van het project Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem voor de inzetbaarheid?

Met de invoering van het *Smart Vest*, het belangrijkste deelproject onder VOSS, worden het draagcomfort en de ergonomie van onder meer de ballistische bescherming verbeterd. In vergelijking met het vorige MPO is de invoering van het nieuwe vest vertraagd omdat meer tijd nodig is om tijdens het aanbestedingsproces tot een verantwoorde keuze te komen. Dit heeft geen gevolgen voor de inzetbaarheid van de huidige vesten omdat de beschikbaarheid en kwaliteit van de ballistische bescherming in geval van uitzendingen onverminderd gewaarborgd zijn.

30

Kunt u de wijziging van het projectvolume nader toelichten voor de Defensiebrede vervanging handgedragen warmtebeeldkijkers?

Zie het antwoord op vraag 4.

31

Welke gevolgen heeft het voor de veiligheid en bescherming van de militairen dat, terwijl de huidige kledinglijn niet meer aan de eisen van Defensie voldoet, de planning voor instroom van Defensie Operationeel Kledingsysteem (DOKS) aangepast is en nu twee jaar vertraging heeft?

De huidige kledinglijn biedt nog steeds voldoende bescherming en veiligheid, maar raakt qua functionaliteit en met het oog op de technische vooruitgang gedateerd. DOKS beschikt over nieuwe, aanvullende functionaliteiten. De vertraging heeft tot gevolg dat verbeteringen op het gebied van gevechtskleding later beschikbaar komen.

32

Kunt u de wijziging van het projectvolume nader toelichten voor de Joint Fires?

33

Kunt u de wijziging van het projectvolume nader toelichten voor vernieuwing TITAAN?

Zie het antwoord op vraag 4.

34

Waarom is door herschikking het project Vervanging 60/81 mm mortieren gesplitst in een CZSK deel en een CLAS deel? Wat zijn de gevolgen voor CLAS nu dit een extra vertraging van drie jaar betekent?

De splitsing van het project is een gevolg van nadere prioritering in het investeringsplan. Het project omvat verschillende deelprojecten. In de eerste fase worden nu de mortieren en essentiële randapparatuur verworven, waardoor de vuursteuncapaciteit intact blijft. In de tweede fase worden de complexere systemen voor mobiliteit verworven, later dan aanvankelijk voorzien. Gevolg is vooral dat de middelen voor een hogere mate van mobiliteit en voor een effectievere aansturing van de mortiergroepen, zowel bij het CZSK als het CLAS, later beschikbaar komen.

35

Kunt u de wijziging van het projectvolume nader toelichten voor de vervanging 60/81mm mortieren?

Zie het antwoord op vraag 4.

36

Waarom is de planning van het project Vervanging radio's in het vorige MPO niet gehaald?

De reeks «Vervanging Radio's» betreft een verzameling van behoeftes voor de vervanging van verscheidene radiocommunicatiemiddelen in het komende decennium. Dit jaar is een aantal concrete, kleinere projecten opgeleverd op het gebied van transmissiemiddelen, waaronder de vervanging van mobilifoons en portofoons voor operationele inzet. De grotere onderdelen van het programma worden nu uitgewerkt tot concrete behoeftestellingen. Hierin is vertraging ontstaan door een tekort aan personeel, terwijl wel de vereiste zorgvuldigheid moest worden gewaarborgd.

37

Kunt u een overzicht geven van alle gevolgen van de langere realisatieduur voor het project Verwerving HV brillen?

Het project HV-brillen is de afgelopen jaren vertraagd als gevolg van een langlopend juridisch geschil, zoals ook vermeld in de MPO. In 2016 zullen de nieuwe middelen beschikbaar komen. Er moet voortdurend herschikt worden om eenheden van voldoende brillen te voorzien, maar de behoefte tijdens operationele inzet is nog haalbaar. Het intensieve gebruik van de beschikbare middelen leidt wel tot een toename van defecten en onderhoud.

38

Kunt u de wijziging van het projectvolume nader toelichten voor de verwerving HV brillen?

Zie het antwoord op vraag 4.

39

Klopt het dat de gerealiseerde verkoopopbrengsten al sinds de begroting 2009 (op begrotingsjaar 2011 na) achterblijven bij de begrote verkoopopbrengsten? Zo ja, wat zijn de consequenties hiervan geweest voor de defensiebegroting?

De gerealiseerde verkoopopbrengsten blijven, onder meer door de onvoorspelbare markt en politieke besluiten, sinds enkele jaren inderdaad achter bij de begrote verkoopopbrengsten (met uitzondering van 2011). Om de verkoopopbrengsten toch zo realistisch mogelijk te plannen, worden jaarlijks de ramingen in het Defensie afstotingsplan geactualiseerd en aangepast aan de geldende marktwaarde en -werking. Tegenvallers door niet gerealiseerde verkoopopbrengsten maken deel uit van het totaal van tegen- en meevallers in het uitvoeringsjaar.

40

Waarom staan de pantserhouwitsers nog steeds in de verkoop, terwijl er binnen CLAS de uitdrukkelijke wens bestaat om met de hernieuwde instroming van deze houwitsers de balans tussen gevechtseenheden en gevechtssteun (Combatsupport) te herstellen? Deelt u de mening dat eventuele verkoop van deze houwitsers leidt tot kapitaalvernietiging, vergelijkbaar met de eerdere verkoop van tanks, die we nu moeizaam gaan leasen?

Zoals eerder toegezegd wordt de Kamer geïnformeerd voordat onomkeerbare stappen worden gezet, mochten zich verkoopmogelijkheden aandienen.